

Присвячуються 300 річчю
від дня народження Г.С. Сковороди

5th International conference of young sciences

KHARKIV FORUM OF NATURAL SCIENCES

П'ята міжнародна конференція молодих учених

ХАРКІВСЬКИЙ ПРИРОДНИЧИЙ ФОРУМ

19-20 травня 2022 р.

Харків 2022

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Факультет природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти
Поморська академія у Слупську «Інститут біології і наук про землю»
Вроцлавський університет, Польща
Грайфсвальський університет (м. Грайсфальд, Німеччина),
Факультет державної політики, Сілезький університет в Опаві (Чехія)
Національний природний парк «Гомільшанські ліси»,
ГО «Українське ентомологічне товариство»**

До 300-річчя з дня народження Г. С. Сковороди

**П'ЯТА МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ МОЛОДИХ УЧЕНИХ
ХАРКІВСЬКИЙ ПРИРОДНИЧИЙ ФОРУМ
19-20 травня 2022 р.**

(електронне видання)

Затверджено редакційно-
видавничою радою Харківського
національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди
протокол № 4 від 18.05.2022 р.

Харків – 2022

Редакційна колегія: Бойчук Ю. Д., д. пед. н., професор, член-кореспондент НАНПУ України; Іонов І. А., д. с.-госп. н., професор, член-кореспондент НААН України; Леонтьєв Д. В., д. б. н., професор; Чаплигіна А. Б., д.б.н., професорка; Перетяга Л. Є., д.пед.н. професорка; Комісова Т. Є., к.б.н., доцент, професорка кафедри анатомії і фізіології людини імені проф., д.м.н. Я. Р. Синельнікова; Твердохліб О. В., к.б.н., доцент; Сидоренко О. В., к.т.н., доцент; Галій А. І., к.б.н., доцент., Кратенко Р. І. к.б.н., доцент.

П'ята міжнародна конференція молодих учених: Харківський природничий форум (19-20 травня 2022 р., м. Харків): збірник тез. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. – 277 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 5 від 18 травня 2022 р.

У збірці представлено матеріали науково-практичної конференції метою якої було об'єднання молодих науковців з країн Центральної та Східної Європи для обміну досвідом та натхненням, проведення плідних дискусій та налагодження сталого співробітництва у галузі природничих наук та освіти. Представлені роботи висвітлюють сучасний стан та перспективи розвитку природничої науки і освіти та присвячені актуальним проблемам сучасної біології, хімії, педагогіки, спеціальної психології та педагогіки здоров'язбереження.

©Харківський національний
педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди

Козак Р.С., Науменко Н.В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ З ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДО ШКОЛИ	122
Коваленко В. Є. РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ КОГНІТИВНО-УСВІДОМЛЮВАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА СОЦІАЛІЗОВАНOSTІ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	125
Логвінова Ю.С., Науменко Н.В. РЕАЛІЗАЦІЯ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗПР В НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	128
Матяш О.М., Перетяга Л.Є. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ У ПРОЦЕСІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	131
Медведська О. П., Щербак І. М. РАЦІОНАЛЬНЕ ХАРЧУВАННЯ ЯК ОСНОВА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ МОЛОДІ	133
Парасюк І.Ф. МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	135
Потапчук М.М. ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ	136
Радченко Я. А., Перетяга Л.Є. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ	138
Ракульцева М., Перетяга Л.Є. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВО-РУХОВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАЇКАННЯМ У ПРОЦЕСІ ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТЬ	140
Смірнова В.К., Гончаренко М.С. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТИФЛОПЕДАГОГІКИ В УКРАЇНІ	144
Старікова Г.В. ПРИЧИНИ ЗМЕНШЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РИНОЛАЛІЄЮ	147
Твердохліб І.І., Коваленко В.Є. ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	148
Тютюнник В.В., Савченко В.В., Кришталь А.І., Щербак І.М. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	152
Туріщева Л.В. ФОРМУВАННЯ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ПРИ НАПИСАННІ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ	153
Швидка Д.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНИХ ВМІНЬ БАТЬКІВ У СІМ'ЯХ, ДЕ ВИХОВУЮТЬ ДИТИНУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ	155
Якуба Л.С. (ORCID iD: 0000-0003-0632-8384) ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕННЯ МОВЛЕННЯ ПІД ЧАС СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРОСЛОГО ТА ДИТИНИ З РИЗИКОМ ВИНИКНЕННЯ АЛАЛІЇ	156

5. Григор'єва, О. Є. Розвиток мовлення і корекція звукопорушень у старших дошкільників на музичних заняттях із використанням логоритміки та логопедичних вправ. 2017. № 3. С. 8-14.
6. Іванова Т.І., Кваша Т.І. Корекція заїкання. К.: Шкільний світ, 2016. 136 с.
7. Конспект лекцій до дисципліни «Логоритміка» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 016 Логопедія. Одеса, 2021. 61 с
8. Климюк Ю. М. Корекція мовленнєво-рухових порушень у заїкуватих дітей в процесі логоритмічних занять. Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти : матеріали II Міжнар. пед. читань пам'яті проф. Т.І.Поніманської. Рівне : О. Зень, 2019. С. 83-84.
9. Куравська Л.С. Програма з логоритміки для спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей з важкими порушеннями мовлення. Київ, 2016 URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/6-korekcziyna-programa-logoritmika.pdf
10. Літовченко О.В. Заїкання у дітей: профілактика і корекція. Навчальний посібник. Одеса: Видавництво ТОВ Лерадрук, 2021. 248с.
11. Найдич В.М. Використання логоритмічних прийомів у корекційній роботі. Логопед. 2016. №3. С. 28–30.
12. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (15 лютого 2018 року, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. 198 с.
13. Холостенко, С. С. Усунення вад мовлення у дітей молодшого шкільного віку засобами логоритміки. Логопед. 2017. № 12. С. 21-27.

Смірнова В.К., Гончаренко М.С.
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТИФЛОПЕДАГОГІКИ В УКРАЇНІ

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

На даний час, у сучасному світі, зважаючи на статистичні дані відмічається стає і стрімке підвищення набутих вад зору, та народження дітей із різними патологіями цього органу, щорічно в усьому світі стає на 1-2 мільйони осіб більше з такою проблемою.

Наступна ланка, це пізнання світу через інші органи чуття окрім зору, навички самообслуговування, комунікації з оточуючими, навчання, розвитку, соціалізації у суспільстві, бо 80% інформації з навколишнього світу надходить саме через органи зору, і втрачаючи зір дитині стає набагато складніше ніж іншим одноліткам розвиватися, і сприймати світ таким, який він є насправді.

Окрім спадкових факторів також важливий внутрішньоутробний розвиток плоду на перших місяцях вагітності, коли закладається центральна нервова система, та усі інші органи, аж саме очі формуються на 6-7 тижні вагітності.

Важливо розглянути початок розвитку тифлопедагогіки, щоб відслідкувати тенденцію та критерії розвитку цієї науки, процес становлення тифлопедагогіки як самостійної, незалежної від інших теорій науки, розглянути етапи становлення та затвердження у світі важливості цієї теми.

Поширення знань про сліпих, та слабозорих у суспільстві є актуальною темою, бо багато з людей частіше за все не розуміють їхні проблеми, дискримінують, намагаються уникати спілкування з особливими людьми, навіть не підозрюючи, наскільки важлива для них підтримка навколишніх.

Сучасна теорія та практика української тифлопедагогіки вимагає впорядкування власної історичної спадщини. Для того, щоб мати можливість свідомо і зважено підійти до вибору нових напрямів досліджень, необхідно добре знати і мати чітке уявлення про

вже існуючі дослідження, оскільки нехтувати досягненнями попередників, означає втрачати зв'язок між поколіннями, робити неповноцінним майбутнє. Виходячи з таких міркувань, значний інтерес для сучасної тифлопедагогіки представляє вивчення науково-методичних надбань видатних тифлопедагогів України. [1,215].

Найбільш поширене визначення об'єкта тифлопедагогіки – спеціальна освіта осіб з порушеннями зору як особлива функція суспільства. Спеціальна освіта – це особливий вид діяльності, який враховує своєрідність пізнавальних процесів при зоровій депривації та здійснюється з корекційно-компенсаторною спрямованістю на подолання недоліків розвитку дітей, які пов'язані з дефектом зору. .

Предметом тифлопедагогіки є система компонентів, властивостей та відношень, що виникають в діяльності, яка є об'єктом тифлопедагогічної науки. Іншими словами – це умови, рушійні сили, можливості навчання, виховання та розвитку дітей і дорослих з порушеннями зору в спеціальних освітніх та реабілітаційних закладах. Тифлопедагогіка вивчає різні компоненти, форми прояву властивостей і відношень у навчанні, вихованні та розвитку осіб із зоровим дефектом [2,12].

Завданням тифлопедагогіки як науки є розв'язання таких основних питань:

Вивчення та узагальнення передового тифлопедагогічного досвіду, поширення та втілення інновацій і оригінальних методик у навчальний процес. Ці завдання не залишаються незмінними, вони періодично змінюються залежно від вимог життя та соціального замовлення суспільства. [2,12].

Процес навчання і виховання дітей з порушеннями зору розглядається як суперечливий, динамічний та такий, що постійно розвивається. Основною рушійною суперечністю є потік інформації, який постійно збільшується - все більш складні вимоги навчання з одного боку та можливості учнів з вадами зору з іншого. Удосконалення знань, мотивації, корекційних способів пізнання та приведення їх у відповідність до вимог навчання, виховання й розвитку знімають протиріччя в конкретний відрізок часу. [2,13].

Історія надання допомоги дітям з порушеннями зору, їх виховання та навчання в Україні розпадається на три великих періоди:

1) призріння (догляд, піклування) сліпих (від найдавніших часів до середини XIX століття);

2) становлення та розвиток суспільного навчання та виховання незрячих (від середини XIX століття до кінця XX століття);

3) сучасний етап удосконалення системи навчання, виховання та реабілітації осіб з порушеннями зору (з кінця XX століття до сьогодення).

Поштовхом до навчання сліпих в Україні став виданий Богданом Хмельницьким у 1652 році універсал про організацію при кобзарських цехах шкіл з підготовки кобзарів та лірників. Це були, по суті, перші музичні школи в Україні. Учителями в них працювали козаки-кобзарі, які за віком уже не могли якісно володіти зброєю. У школах навчалися юнаки, які мали вести своїми піснями запорожців у бій. Але іноді в ці навчальні заклади попадали й незрячі молоді люди, які навчалися складати та співати пісні про подвиги козаків і розносити їх у мандрах по всій Україні.

Історія ж суспільного виховання й навчання сліпих дітей в Україні починається з середини XIX ст. у зв'язку зі створенням перших училищ для сліпих. Завдяки діяльності імператриці Марії Федорівни було створено “Мариинское попечительство о слепых”, перетворене у 1881 році в “Попечительство о слепых”. Його основним завданням були організація навчання та виховання сліпих. Очолив піклувальну раду відомий діяч в галузі освіти сліпих Карл Грот. Результатом його діяльності стало відкриття училищ для сліпих в Києві, Харкові. Протягом півтора десятка років (з 1882 по 1898 роки) в Україні почало функціонувати шість училищ для сліпих дітей.

Проблема навчання і виховання аномальних дітей вперше обговорювалася на Другому з'їзді представників професійної і технічної освіти (1895-1896 р., грудень-

січень), де було створено секції навчання “сліпих, глухонімих і ненормальних дітей”. Це, по суті, був перший з’їзд дефектологів. Учасники з’їзду підтвердили, що піклування про аномальних дітей – обов’язок суспільства. Вони визначили основні форми допомоги цим дітям, типи і структуру установ для них. [2,27-28].

Певний внесок в розробку тифлопедагогічної проблематики вніс український тифлопедагог-практик Петро Георгійович Мельников (1890-1948) – інспектор шкіл для сліпих, колишній директор Київської і Харківської 216 шкіл сліпих. П.Г.Мельников проводив велику роботу з організації всеобучу сліпих, розширення мережі шкіл для незрячих. У своїй роботі «Чтение, письмо и речь в школе слепых» автор висвітлює важливі питання навчання дітей правильної мови, читання, визначивши особливості незрячих (бідність словника, конкретних уявлень про навколишні предмети, труднощі письма та ін.). П.Г.Мельников вивчав також питання сімейного виховання сліпих дітей. У його науковій праці «На допомогу батькам сліпої дитини» викладено поради щодо виховання незрячих в сім’ї та підготовки їх до навчання в школі. [1,215-216].

Ніна Савівна Царик (1926-1974) була першим кандидатом наук з тифлопедагогіки в Україні. Вона досліджувала особливості уявлень про живу природу, проблеми читання, письма і сенсорного розвитку дітей з порушеннями зору, засоби компенсації взаємодії сліпих з навколишнім світом. У дослідженні Н.С.Царик були виявлені можливості сприймання сліпими об’єктів живої природи, а також встановлена залежність формування уявлень про навколишнє від характеру дотикового сприймання. [1,216].

Український тифлопедагог Чигринова Ірина Павлівна досліджувала питання методики викладання мови і літератури в школах для слабозорих дітей, а саме: психолого-педагогічні основи розвитку образного мислення дітей зі зниженим зором, формування і вербалізацію їх чуттєвого досвіду, шляхи удосконалення пізнавальної активності на уроках мови і літератури в школах для дітей з порушеннями зору. [1,216].

Відомим українським фахівцем у галузі спеціальної педагогіки є Вавіна Людмила Сергіївна (р.н. 1936). Учений займається розробкою дидактико-методичних основ змісту навчання рідної мови дітей з порушеннями зору та учнів зі складними дефектами (сліпота, слабозорість та розумова відсталість). Л.С.Вавіна з 1994 року очолювала лабораторію тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН, яка є науково-дослідним центром з розробки проблем теорії та практики навчання, виховання, соціалізації та соціальної адаптації дітей дошкільного та шкільного віку з глибокими порушеннями зору. [1,217].

Таким чином, можна зробити висновок, що дуже багато науковців, громадських діячів, вчителів та педагогів в Україні були зацікавлені у розвитку тифлопедагогіки, та допомоги дітям із вадами зору, вони шукали усі можливі варіанти, щоб поліпшити стан життя людей з такими особливостями, шукали усі можливі шляхи їхнього розвитку та комунікації зі світом.

Список використаних джерел

1. Федоренко С.В. Тифлопедагогічна проблематика в науково-методичних розробках українських учених НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 36. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2010. – № 16. С. 215-219.
2. Синьова Є.П., Федоренко С. В. Тифлопедагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 325с.